Työ- ja elinkeinoministeriö
Neuvotteleva virkamies
Päivi Kantanen

Muistio
11.6.2020

Liite 1

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS KANSALLISEKSI HARMAAN TALOUDEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN TORJUNNAN STRATEGIAKSI JA TOIMENPIDEOHJELMAKSI 2020-2023

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian lähtökohdat

Valtioneuvosto on tehnyt vuodesta 1996 lähtien seitsemän periaatepäätöstä talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi. Ensimmäinen torjuntaohjelma kattoi vuodet 1996–1998 ja viimeisin 28.4.2016 valtioneuvoston hyväksymä strategia kattaa vuodet 2016–2020. Periaatepäätös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnasta koostuu strategiasta ja toimenpideohjelmasta, jossa ovat konkreettiset toimenpiteet ja niiden tavoitteet, vastuutahot, aikataulu sekä keinot toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi. Periaatepäätökset on valmisteltu sisäministeriön johdolla yhteistyössä useiden ministeriöiden ja virastojen kanssa.

Strategian keskeisenä tavoitteena on toteuttaa sekä pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan sisältyviä harmaan talouden torjuntahankkeita että virkamiesvalmistelussa valmisteltuja kehittämishankkeita. Hallitusohjelman mukaan hallitus laajentaa ja vauhdittaa harmaan talouden vastaisia toimia kattavalla toimenpideohjelmalla vaalikauden aikana varaamalla tähän tarkoitukseen 20 miljoonan euron lisärahoituksen.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian tavoitteet ja toimenpideohjelma

Strategian tavoitteena on

1) edistää yritysten välistä tervettä kilpailua ja reiluja työmarkkinoita,
2) ennalta estää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta,
3) turvata harmaata taloutta ja talousrikollisuutta torjuvien viranomaisten toimintaedellytykset sekä
4) kehittää harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa ja viranomaisyhteistyötä.

Strategian toteuttamiseksi yhtä aikaa on valmisteltu strategian toimeenpanemiseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2020–2023. Toimenpideohjelma sisältää 23 hanketta ja niiden puitteissa useita konkreettisia toimenpiteitä. Toimenpideohjelmassa on esitetty edellisen ohjelman mallin mukaisesti konkreettiset toimenpiteet ja niiden tavoitteet, vastuutahot, aikataulu sekä keinot toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi. Osaan hankkeita on varattu erillisrahoitus hallitusohjelman harmaan talouden lisärahoituksesta. Muutoin hankkeet toteutetaan kunkin tahon nykyisillä resursseilla. Hankkeet toteutetaan eri ministeriöiden, virastojen ja sidosryhmien yhteistyössä.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian vaikutukset

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöt koskettavat samanaikaisesti monia eri viranomaistahoja. Strategialla edistetään kokonaisvaltaista, yhdenmukaista ja vaikuttavaa lähestymistapaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan. Samalla edistetään yritysten välistä tervettä kilpailua ja reiluja työmarkkinoita sekä estetään ennakolta yritystoiminnassa tapahtuvaa harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää lainsäädännön kehittämistä nykyistä paremmin viranomaisten toimintaedellytyksiä tukevaksi sekä sitä, että operatiivisen viranomaistyön resurssit ja niiden oikea kohdentaminen turvataan.

Viranomaisten tiedonvaihdon ja sähköisten palvelujen kehittäminen viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa auttaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimijoiden tunnistamista ja lisää kiinnijäämisriskiä ja siten tuloksellisempaa viranomaistyötä. Harmaan talouden ennaltaehkäisyä ja torjuntaa toteutetaan myös lisäämällä yritystoiminnan avoimuutta kiinnijäämisriskiä kasvattamalla sekä harmaasta taloudesta saatavaa hyötyä minimoimalla. Lisäksi pyritään tehostamaan julkisten toimijoiden riskiperusteista sisäistä valvontaa ja kykyä tunnistaa oma-aloitteisesti ja nykyistä tehokkaammin mahdollisia taloudellisia väärinkäytöksiä ja korruptiotapauksia. Useissa hankkeissa vaikutusarvioinnit tehdään hankkeen aikana ja osana normaalia säädösvalmistelua.

Toimenpideohjelmassa panostetaan koordinoituun moniviranomaisyhteistyöhön, jossa viranomaiset yhdistävät tietojaan riskiperusteista kohdevalintaa ja tarkastustoimintaa varten käyttämällä yhtenäisiä toimintatapoja. Väärinkäytöstilanteiden selvittäminen nopeutuisi. Myös kansainvälinen yhteistyö tehostuisi pimeän työn torjumiseksi.

Strategian ja toimenpideohjelman toimenpiteiden vaikutusarvioiden tekemiseen on varattu 200 000 euroa.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian valmistelu

Hallituksen toimintasuunnitelman (VN julkaisuja 2019:27) mukaisesti päävastuu harmaan talouden ohjelmasta on työ- ja elinkeinoministeriöllä, osavastuu on valtiovarainministeriöllä, sisäministeriöllä ja oikeusministeriöllä. Toimintasuunnitelman toteuttamiseksi työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut 20.12.2019 ministeri Tuula Haataisen johtaman **harmaan talouden torjunnan ohjausryhmän.** Ohjausryhmä on hyväksynyt strategia ja toimenpideohjelman. Strategia ja toimenpideohjelma on valmisteltu sisäministeriön **harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimeenpanoryhmässä.**

Strategian toimeenpanosta ja päivittämisestä sekä toimenpideohjelman toteutumisen seurannasta vastaa harmaan talouden torjunnan ohjausryhmä. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimeenpanoryhmä raportoi toimenpideohjelman etenemisestä ohjausryhmälle ja esittää sille tarvittaessa myös muutoksia strategiaan tai toimenpideohjelmaan.

Muutokset edelliseen strategiaan

Strategia on jatkumo edellisille harmaan talouden torjunnan strategioille ja niiden toimenpiteille. Nykyisessä strategiassa jatketaan edelleen viranomaisten tiedonvaihdon edistämistä ja viranomaisyhteistyön tehostamista. Erityisesti panostetaan moniviranomaisyhteistyön toimintamallien luomiseen ja riskiperusteiseen valvontaan sekä harmaan talouden ja talousrikollisuuden ennalta estävyyteen. Viranomaisten toimintaedellytyksiä vahvistetaan.

Toimenpideohjelman rahoitus

Hallitusohjelmassa harmaan talouden hankkeisiin on varattu 20 miljoonaa.

Periaatepäätöksen linjaukset ja toimet toteutetaan valtiontalouden kehysten ja valtion talousarvioiden puitteissa. Vuosien 2021—2024 julkisen talouden suunnitelmassa harmaan talouden torjuntaan on osoitettu rahoitusta 4 660 000 euroa vuodelle 2021, 5 340 000 euroa vuodelle 2022, 3 950 000 euroa vuodelle 2023, joiden lisäksi vuodelle 2024 ohjelman toimeenpanoon olisi tarkoitus käyttää 5 000 000 euroa. Vuodelle 2020 toimeenpanoon on varattu yhteensä 1 050 000 euroa, joka kohdennetaan lisätalousarviossa ko. virastoille.